

PROCJENE ODGOJITELJA I RODITELJA O SOCIJALNIM VJEŠTINAMA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

HADŽI ŽIVORAD M. MILENOVIĆ

GORAN S. LAPAT

BILJANA S. JEREMIĆ

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Prištini, Kosovska Mitrovica
Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
Pedagoški fakultet u Somboru, Sveučilište u Novom Sadu
hadzi.zivorad.milenovic@pr.ac.rs
goran.lapat@ufzg.hr
mrbiljana@gmail.com

UDK: 37.018:37.035-053.4

Prethodno priopćenje

Primljen: 9.1.2024.

Prihvaćen: 30.9.2024.

SAŽETAK

U radu su prikazani rezultati istraživanja procjena socijalnih vještina djece predškolske dobi od odgojitelja i roditelja. Polazeći od činjenice da socijalne vještine predstavljaju posebne sposobnosti za obavljanje specifičnih društvenih zadataka, zanimljivim se činilo istražiti značenje razvoja socijalnih vještina djece predškolske dobi, što je u istraživanju promatrano iz perspektive odgojitelja i roditelja. Kako bi se to utvrdilo, u drugoj polovici radne godine 2022./2023. istraživanje je provedeno na jedinstvenom uzorku odgojitelja i roditelja ($N = 388$) s područja Grada Beograda i Autonomne Pokrajine Vojvodine (Republika Srbija). Rezultati istraživanja, prikupljeni Scalerom – POR-SVDPD ($\alpha = 0,866$) i obrađeni Mann-Whitneyjevim U testom, izračunanim medijanama i eta kvadratom pokazali su da odgojitelji i roditelji djece predškolske dobi uglavnom imaju suglasne ocjene o potrebi i važnosti razvoja socijalnih vještina djece predškolske dobi, ponajprije njihove suradnje, samokontrole i asertivnosti. Nije utvrđena značajna razlika ni u procjenama odgojitelja i roditelja o mogućem ometajućem utjecaju eksternaliziranih i internaliziranih problema u ponašanju djece predškolske dobi na razvoj njihovih socijalnih vještina. Na temelju rezultata istraživanja, u radu se upućuje na potrebu provođenja

KLJUČNE RIJEČI:

procjena odgojitelja i roditelja, asertivnost, eksternalizirani problemi, internalizirani problemi, kooperativnost, samokontrola

odgojno-obrazovnog rada u dječjim vrtićima inovativnim odgojno-obrazovnim sustavima koji uključuju igru i druge aktivnosti djece temeljene na projektnom učenju u kojima su ona više uključena u svoj razvoj, odgoj i učenja, dok odnosima i djelovanjem u različitim životno-praktičnim situacijama u vrtiću, obitelji i društvenom okruženju ostvaruju koristi za sebe i razvijaju vlastite socijalne vještine.

UVOD

Posljednjih godina odgojitelji i roditelji sve češće nego prijašnjih godina primjećuju probleme koje djeca manifestiraju u ponašanju. Za najveći postotak djece ovi su problemi smatrani jednom od faza u razvoju djeteta. Uglavnom su izraženi u blažem obliku, a sa sazrijevanjem djeteta i polaskom u školu su nestajali. Međutim, u današnje vrijeme problemi u ponašanju postaju sve intenzivniji te se praćenjem razvoja i napredovanja djece kroz aktivnosti u vrtiću i obitelji uviđa da je za suzbijanje ovih problema potrebna podrška stručnjaka zaposlenih u vrtiću i stručnjaka iz specijaliziranih ustanova. Postavlja se pitanje mogu li problemi u ponašanju biti posljedica nedovoljno razvijenih socijalnih vještina, jer je općepoznato da se osnova za njih postavlja u predškolskoj dobi oko šeste godine života, a u kasnijim razdobljima života, ovisno o broju faktora, te se vještine razvijaju. Društvene se vještine uče i razvijaju tijekom života, ali temeljna društvena ponašanja izgrađuju se u ranom djetinjstvu. Rana društvena ponašanja djece predškolske dobi tako postaju osnova za razvoj socijalnih vještina, koje dijete nadograđuje poslije u životu (Gresham & Elliott, 1990).

Socijalne vještine (Chadsey-Rusch, 1992 prema: Alfiev et al., 2002) definiraju se kao naučena ponašanja, specifična za određene situacije koja variraju s obzirom na društveni kontekst. Socijalne se vještine mogu učiti, mijenjati, nadopunjavati kroz razne kontakte i programe, ali to još uvijek nije dovoljno jamstvo za kompetentno društveno ponašanje. Unatoč razlikama među autorima u izboru socijalnih vještina koje su nužne za socijalno kompetentno ponašanje, postoji suglasnost da postoje određene kognitivne, socijalne i emocionalne sposobnosti i vještine koje pridonose uspjehu u interakciji s drugim ljudima. Socijalne vještine čine skupinu kompetencija koje djeci daju mogućnost stupanja i održavanja društvenih interakcija s drugom djecom, prihvaćanja od njih te uspješnog prevladavanja adaptivnih izazova koje donosi nova ili šira okolina (Brojčin i sur., 2011). Socijalne vještine koje se odnose na djecu predškolske dobi uključuju skup naučenih obrazaca ponašanja koji omogućuju njihovu socijalnu prilagodljivost u različitim društvenim situacijama (suradljivost, stvaranje i održavanje bliskih odnosa, razumijevanje potreba drugih i dr.) (Salleh & Zainal, 2010; Vučinić i sur., 2020).

U skladu s teorijskim pristupima autora, operacionalizacija i mjerenje socijalne kompetencije svodi se na procjenu razvijenosti socijalnih vještina ili

procjenu različitih aspekata socijalnog funkcioniranja. Najveća zamjerka definiciji socijalne kompetencije kao skupa specifičnih vještina i sposobnosti odnosi se na činjenicu da ona socijalno kompetentno ponašanje smješta unutar pojedinca, ne uzimajući u obzir kontekst i interakcije među pojedincima. Specifičnost situacije i vrsta interakcije ima vrlo snažan utjecaj na određivanje onoga što pojedinac percipira te utječe na ponašanje i reakciju pojedinca (Dirks et al., 2007). Mnoga djeca koja su razvila socijalne vještine ne pokazuju nužno socijalno kompetentno ponašanje. Iz toga slijedi da različite razine procjene socijalne kompetencije mogu biti u korelaciji zato što razvoj socijalnih vještina nije dovoljan za razumijevanje socijalne kompetentnosti pojedinca i ne može se s njom poistovjećivati (Gresham, 1986; Cavell, 1990).

U ovom radu ispituju se *kooperativnost/suradljivost*, *samokontrola* i *asertivnost* djece predškolske dobi. Ukratko će biti definirana svaka od spomenutih socijalnih vještina koje će biti ispitane manifestnim varijablama na Skalere – POR-SVDPD koje su navedene u dijelu rada koji se odnosi na istraživanje procjena odgojitelja i roditelja djece predškolske dobi.

Kooperativnost je spremnost i sposobnost za rad u skupini, uspostavljanje međusobnih odnosa, tolerantnost prema mišljenjima članova grupe. U ovome složenom konstruktivnom očekuje se kontrola vlastitih emocija uz ljubaznost i suosjećajnost prema članovima tima. Spremnost na suradnju u vrtiću je socijalna vještina koja pokazuje određenu zrelost djeteta. Preuzimanje odgovornosti od najranijeg djetinjstva pridonijet će, kako pokazuju rezultati istraživanja, tomu da djeca budu društveno odgovornija u odrasloj dobi, posebice ako su odrastala u odgojnoj skupini koja uključuje djecu s poteškoćama u razvoju (Daniels & Stafford, 2001). U tim grupama djeca s teškoćama u razvoju preuzimaju i odgovornost, pa se trude svladati prepreke i postići uspjeh u zadacima (Drandić i Katić, 2023; Boras, 2021). *Samokontrola* se smatra dobrovoljnim ponašanjem u svrhu postizanja i zadovoljenja vlastitih ciljeva i standarda kao što su idealni, moralni, vrijednosni, dugoročni ciljevi i društvena očekivanja (Baumeister et al., 2007; Martinić i Brajša Žganec, 2020, prema: Duckworth & Kern, 2011). Samokontrola je svjesna, unutarnja, neovisna, bez vanjskih utjecaja i pritiska, kontrola i nadzor, regulacija ponašanja pojedinca i njegova djelovanja u skladu s moralnim kriterijima društva. Istovremeno, utječući na pozitivno ponašanje i postupke drugih. *Asertivnost* kao socijalna vještina jest sposobnost u kojoj pojedinac u društvenim interakcijama manifestira ponašanje koje pokazuje borbu za svoja prava, bilo da je riječ o njegovim željama, postupcima, osjeća-

jima... Pojedinac odbija nerazumne zahtjeve koji narušavaju njegov integritet ili integritet druge osobe. Asertivnost je osnova asertivnog ponašanja (Markov, 2018). Učiti dijete da se zauzme za sebe od rane dobi pomoći će mu da izrazi svoje želje u budućnosti bez straha od posljedica.

Smatra se da djeca koja imaju probleme u razvoju socijalnih vještina koji se mogu uočiti, primjerice, u samokontroli, trebaju podršku u vidu socijalnih vještina. Djeca s nedovoljno razvijenim socijalnim vještinama mogu imati problema u neadekvatnom manifestiranju prosocijalnog ponašanja (Žižak, 2003). Naime, kod djece predškolske dobi potrebno je što prije započeti s razvojem socijalnih vještina koje potiču razvoj socioemocionalnih kompetencija i utječu na smanjenje eventualnih društveno nepoželjnih oblika ponašanja djece predškolske dobi. Razvoju socijalnih vještina djece predškolske dobi znatno pridonosi suradnja odgojitelja i roditelja. Upravo se ovim istraživanjem ispituju procjene odgojitelja i roditelja o socijalnim vještinama djece predškolske dobi.

SOCIJALNE VJEŠTINE DJECE PREDŠKOLSKE DOBI I NJIHOVE IMPLIKACIJE NA PROBLEME U PONAŠANJU

Odgojno-obrazovni rad u dječjem vrtiću odgovornost je svih aktera predškolskog odgoja i obrazovanja. U tome podjednaku ulogu imaju roditelji i drugi članovi obitelji, odgojitelji, stručni suradnici i uprava dječjeg vrtića te predstavnici lokalne sredine i šire društvene zajednice. Za postizanje očekivanih rezultata odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću, odnosno za dobrobit djece predškolske dobi kroz njihove odnose i djelovanje u različitim životno-praktičnim situacijama u vrtiću, obitelji i društvenoj zajednici, važno je i osigurati potreban prostor, opremu i didaktička sredstva za izvođenje odgojno-obrazovnog rada. Tomu bi trebali pridonijeti i inovativni nastavni sustavi odgojno-obrazovnog rada i sadržaji prilagođeni potrebama, mogućnostima i interesima djece predškolske dobi. Da bi se u svemu tome uspjelo, potrebno je svakodnevno dosljedno odgojno djelovati na djecu predškolske dobi u uvjetima obiteljskog života, života u vrtiću i u društvenoj sredini. Navedeno upućuje na potrebu i važnost neposredne suradnje i partnerstva svih čimbenika predškolskog odgoja i obrazovanja, a posebice odgojitelja i roditelja djece predškolske dobi (Vasiljević Prodanović et al., 2023).

Planiranje, provođenje i vrednovanje odgojno-obrazovnog rada u dječjem vr-

tiću važno je kako bi djeca predškolske dobi optimalno razvila sve svoje potencijale i vrijednosti. Razdoblje predškolske djece jest razdoblje njihova ranog početka, odnosno odrastanja. Razvoj djeteta ovisi i o duljini njegova boravka u ustanovi ranog i predškolskog odgoja (Višnjić Jevtić, Lapat i Galinec, 2018). U tom razdoblju važno je pravovremeno prepoznati moguće pokazatelje koji upućuju na potrebu dodatne podrške pojedinoj djeci u odgoju i obrazovanju, bilo da je riječ o teškoćama u razvoju i preprekama u odgoju i obrazovanju ili pokazateljima da neka djeca pokazuju natprosječne sposobnosti da se mogu poslije razviti u stvaratelje u znanstvenom području, umjetnosti ili disciplini društvenog ili sportskog djelovanja (Milenović, 2013). Kako bi se to postiglo, važno je svoj djeci predškolske dobi osigurati sve potrebne uvjete za postupno razvijanje socijalnih vještina. Najčešće se spominju: suradnja, samokontrola, asertivnost i higijenske navike kod djece predškolske dobi što sve zajedno dovodi do razvoja njihove odgovornosti za ono što rade i uče u vrtiću, obitelji i društvenom okruženju (Galić Lukšić, Lapat, Lučan, 2020). U slučaju nedostatka pojedinih vještina, potrebno je djecu pripremiti za život u socijalnim skupinama kako bi se poslije lakše uključila u primarno obrazovanje (Lapat, 2009), što uvelike olakšava detektiranje i reagiranje na neprihvatljivo ponašanje djece u odgojno-obrazovnim institucijama (Bilić, Surtees-Bilic & Lapat, 2022).

Sudjelovanje djece u igri podrazumijeva navikavanje na poštovanje pravila, međusobno pomaganje, uvažavanje drugih i različitosti te timski rad (Heikkilä & Lillvist, 2023). Zato je važno da djeca budu kooperativna u svojem djelovanju u odnosu na drugu djecu i odgojitelje u predškolskoj ustanovi. Suradnja djece predškolske dobi važan je element u razvoju njihovih socijalnih vještina jer se djeca navikavaju na drugu djecu i zajednički rad. Odgojitelj bi uvijek trebao poticati takve aktivnosti te odati priznanje i pohvalu svakom djetetu posebno, kako se kod pojedine djece ne bi stvarao osjećaj ljubomore. Dalje u razvoju suradnje djece u vrtiću, odgojitelj je dužan po potrebi razgovarati pojedinačno sa svakim djetetom i njihovim roditeljima kako bi pridonio razvoju suradnje svakog djeteta. Važno je formirati modele takvog djelovanja odgojitelja, roditelja i djece predškolske dobi u obiteljima i vrtiću. Suradljivost djece predškolske dobi kao jedna od njihovih socijalnih vještina važna je i za navikavanje djece da sukobe u različitim životno-praktičnim situacijama u vrtiću, obitelji i društvenoj zajednici rješavaju dogovorom, uvažavanjem druge djece i drugih sugovornika, što bi trebalo pridonijeti mirnom rješavanju problema (Halmatov, 2018). Slične rezultate istraživanja pokazalo je i jedno

istraživanje rada po modelu učenja stranog jezika djece predškolske dobi kroz alternativnu i augmentativnu komunikaciju s djecom predškolske dobi (Kotlar, 2022). U takvim okolnostima od odgojitelja se očekuje da stvara uvjete da se djeca predškolske dobi razvijaju, obrazuju i uče u stvarnim okolnostima i na očiglednim primjerima, odnosno na temelju onoga što čuju, vide i neposredno doživljavaju kroz igru i druge aktivnosti u dječjem vrtiću. O važnosti suradničkog ponašanja djece predškolske dobi za njihov učinkovitiji razvoj, odgoj i učenje govore brojni rezultati istraživanja ove problematike provedenih u različitim zemljama svijeta (Becerra-Lubies & Moya, 2023; Kiliñç & Andas, 2022; Zhu et al., 2022).

Druga važna socijalna vještina jest samokontrola djece predškolske dobi. Koristeći se radoznalošću djece i njihovom voljom da se uključe u igru i druge aktivnosti u dječjem vrtiću, odgojitelj treba uvijek usmjeravati igru i aktivnosti koje se provode na način da djeca predškolske dobi uče kontrolirati svoje postupke i budu spremna na odgovornost za ono što rade i uče. To se postiže tako da se djeci postavljaju različiti zadatci koji uvijek trebaju imati barem dvije mogućnosti i da su postavljeni tako da tijekom rješavanja djeca mogu kontrolirati radnje koje izvode te tako uočiti moguće pogreške u svojim postupcima i načinima rješavanja te ih izbjegavati u budućim radnjama u dječjem vrtiću. Da bi djeca to postigla, potrebno im je omogućiti izražavanje svoje volje i interesa u razumnim granicama. Djelovanje odgojitelja također treba biti usmjereno na poticanje i podršku djeci. Osim samokontrole djece, potrebna je i neprimjetna odgojiteljeva kontrola kako ponašanje djece u igri i drugim aktivnostima ne bi prešlo granicu iznad koje bi se smatralo nepoželjnim. Konstruktivan razgovor između odgojitelja i djece u takvim je okolnostima od posebne važnosti. Rezultati brojnih istraživanja pokazuju da se djeca predškolske dobi najbolje razvijaju, obrazuju i uče ako u tome izravno sudjeluju, ako im se pruži mogućnost samokontrole onoga što rade i uče, što sve pridonosi da djeca predškolske dobi u skladu sa svojim sposobnostima preuzimaju odgovornost za ono što rade i uče (Gandolfi et al., 2023; Tutkun & Tezel-Sahin, 2022; Tiryaki et al., 2021). Sve to upućuje na nedvojbenu važnost razvoja samokontrole djece predškolske dobi kao važne socijalne vještine.

Osim prema sposobnostima i interesima, djeca predškolske dobi razlikuju se i po karakteru. Mnoga od njih katkad su tvrdoglava ili hirovita, što je remetilacki čimbenik u učinkovitosti odgojno-obrazovnog rada u dobrobiti djece predškolske dobi. Ovakvo ponašanje često pokazuju djeca predškolske dobi

zbog osjećaja nedovoljnog poštovanja u odgojnoj skupini ili opravdanosti svojih postupaka koje druga djeca u skupini i odgojitelj smatraju nepoželjnim. No, dječju asertivnost ne treba uvijek smatrati nepoželjnom pojavom. Kao jednu od socijalnih vještina potrebno ju je kod djece poticati i razvijati, ali uz sigurnost da se određena njihova ponašanja mogu smatrati asertivnim, po mogućnosti samo u odgojno-obrazovnim situacijama u dječjem vrtiću kada uspješno obavljaju povjerene im obveze i uloge u igri i drugim aktivnostima (Yazici Arici & Keskin, 2023). Na taj način asertivnost djece predškolske dobi postaje element koji može doprinijeti njihovoj djelotvornijem radu, samokontroli i razvoju odgovornosti, kao i mirnom rješavanju sukoba i nesporazuma s drugom djecom u skupini. Ovakvo shvaćanje opravdavaju i rezultati nekih provedenih istraživanja. Tako, u istraživanju provedenom u Tirolu, Austrija, utvrđeno je da su važne komponente učinkovitoga odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću povoljna socioemocionalna klima za rad, vršnjačka interakcija i asertivnost djece predškolske dobi kao način razvoja samokontrole i dosljednosti u svojem radu i aktivnostima u dječjem vrtiću (Smidt & Embacher, 2023: 684). Navedeni rezultati istraživanja upućuju na zaključak da pozitivno asertivno ponašanje djece predškolske dobi razvija njihovu samokontrolu, samopouzdanje, sposobnost kontrole osobnog ponašanja, osjećaj potrebe za mirnim rješavanjem sukoba u grupi, ali i usmjerenost na učinkovitije rješavanje zadataka i radnji u odgojnoj skupini. O važnosti asertivnog ponašanja djece predškolske dobi u razvoju ovih i drugih socijalnih vještina govore i rezultati drugih istraživanja o različitim aspektima asertivnog ponašanja djece predškolske dobi objavljenih u časopisima s vodećih svjetskih lista (Milkova & Pekarkova, 2023; Nemati et al., 2023; Senol & Metin, 2021).

Nedvojbeno je da je razvoj socijalnih vještina djece predškolske dobi proces koji se odvija odvojeno od brojnih objektivnih i subjektivnih ometajućih čimbenika. U situacijama kada problemi u ponašanju djece predškolske dobi mogu negativno utjecati na njihovu suradnju i samokontrolu, odgojitelj je dužan djelovati na način prevladavanja problema, ovisno o svakoj konkretnoj odgojno-obrazovnoj situaciji, upravo poticanjem suradničkog ponašanja djece i njihove samokontrole. To se čini posebno bitnim u situacijama kada djeca predškolske dobi pronalaze različite obrambene mehanizme za svoje problematične radnje u pokušaju da u njima ustraju. U takvim situacijama odgojitelj ne treba vidjeti problem, već priliku da svojim znanjem, iskustvom i kreativnim ponašanjem doprinese da i sama djeca shvate pogreške u svojem ponašanju te da kroz koo-

perativno i suradničko djelovanje nauče rješavati nastale probleme te kontrolirati svoje postupke i ponašanje u budućnosti, na što upućuju i rezultati brojnih istraživanja ovog problema (Kong & Yong, 2023; Hu et al., 2022; Erdas-Kartal & Ada, 2022). Nasuprot tomu, u situacijama kada djeca imaju određene smetnje u razvoju ili smetnje u odgoju i učenju nužna je pomoć i podrška drugih odgojitelja, stručnih suradnika uz učinkovito uključivanje roditelja djece s poteškoćama u razvoju ili poteškoćama u odgoju i učenju, a sve u cilju učinkovitijeg rješavanja problema i razvoja socijalnih vještina djece predškolske dobi (Melo et al., 2022). Vrlo je važno da odgojitelj, a poslije i učitelj prihvati dijete koje ima određenu poteškoću jer ako ga on prihvati, prihvatit će ga i vršnjaci jer oni vrlo često oponašaju njegov model ponašanja (Đuranović, Klasnić i Lapat, 2013). Na temelju navedenog može se zaključiti da eksternalizirane i internalizirane probleme u ponašanju djece predškolske dobi ne treba zanemarivati, već da odgojno-obrazovni rad u situacijama prisutnosti navedenih čimbenika treba usmjeriti na prevladavanje pojave problema u ponašanju kod djece i u stvaranju uvjeta da djeca predškolske dobi svojim odnosima i djelovanjem doprinose vlastitoj dobrobiti i tako razvijaju socijalne vještine.

NEKA PRETHODNA ISTRAŽIVANJA

Socijalne vještine djece predškolske dobi kojih ona na ovom uzrastu uglavnom nisu u dovoljnoj mjeri svjesna da ih shvate i razumiju, podrazumijevaju njihove specifične oblike ponašanja od kojih ovisi hoće li i koliko uspješno riješiti zadatak ili realizirati povjerenu aktivnost. Polazeći od različitosti djece predškolske dobi u pogledu njihovih sposobnosti, interesa i sklonosti, eventualnoj potrebi za dodatnom podrškom u odgoju i obrazovanju, zanimljivim se učinilo istraživanje socijalnih vještina djece predškolske dobi.

One se razvijaju i dolaze do izražaja u različitim životno-praktičnim situacijama u kojima se djeca predškolske dobi nalaze u odnosima s ostalom djecom i odraslima u dječjem vrtiću, porodičnom okruženju ili društvenoj zajednici. Problem ovoga provedenog istraživanja nastao je na temelju jedne šire obrazovne platforme brojnih istraživanja timova istraživača koji su proučavali različite aspekte socijalnih vještina djece predškolske dobi (Jeremić i sur., 2023; Trbojević et al., 2023; Jeremić et al., 2022; Jeremic & Milenovic, 2021; Kojić i sur., 2019; Kojić et al., 2018; Markov, 2010).

Rezultati provedenih istraživanja pokazali su da se socijalne vještine djece predškolske dobi stječu i razvijaju u porodičnom okruženju i dječjem vrtiću. Problem istraživanja postavljen je u vidu istraživačkog pitanja koje ima pet dijelova: Ocjenjuju li odgojitelji i roditelji kritički socijalne vještine djece koje se prije svega odnose na kooperativnost, samokontrolu i asertivnost te mogući ometajući utjecaj eksternaliziranih i internaliziranih problema u ponašanju djeteta predškolske dobi koji se mogu negativno odraziti na razvoj njihovih socijalnih vještina?

ISTRAŽIVANJE PROCJENE ODGOJITELJA I RODITELJA O SOCIJALNIM VJEŠTINAMA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Cilj istraživanja

Cilj je istraživanja identifikacija procjene odgojitelja i roditelja o socijalnim vještinama djece predškolske dobi. Pošlo se od opće pretpostavke da odgojitelji i roditelji značajno doprinose razvoju socijalnih vještina djece predškolske dobi u porodičnom okruženju i u dječjem vrtiću i od posebnih pretpostavki da će istraživanjem biti utvrđeno da ne postoji značajna razlika u kritičkim ocjenama odgojitelja i roditelja o potrebi i važnosti razvoja socijalnih vještina djece predškolske dobi prije svega njihove kooperativnosti, samokontrole i asertivnosti te mogućega ometajućeg utjecaja eksternaliziranih i internaliziranih problema u ponašanju djece predškolske dobi na razvoj njihovih socijalnih vještina. Korištene su deskriptivna i transverzalna metoda.

Uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno u drugoj polovici radne 2022./2023. na uzorku od 388 ispitanika. Struktura uzorka je sljedeća: 194 (50 %) odgojitelja i 194 (50 %) roditelja djece predškolske dobi. Istraživanjem su obuhvaćeni odgojitelji i roditelji djece predškolske dobi u dječjim vrtićima na području Grada Beograda i Autonomne Pokrajine Vojvodine (Republika Srbija).

Instrument istraživanja

Istraživačke su tehnike anketiranje i skaliranje. Rezultati istraživanja prikupljeni su kombiniranim instrumentom procjene odgojitelja i roditelja o socijalnim vještinama djece predškolske dobi (Skaler – POR-SVDPD) konstruiranim za potrebe ovoga provedenog istraživanja na temelju sličnog upitnika koji je korišten prije u istraživanju (Gresham & Elliot, 1990). Izdvojamo istraživanja koja su povezana s djecom i mladima kojima je potrebna dodatna podrška (Bilić Prcić i sur., 2015; Runjić et al., 2015), a provedena su u Republici Hrvatskoj. Osim uvodnih pitanja kojima su anketiranjem prikupljeni podatci koji se odnose na odgojitelje i roditelje djece predškolske dobi, instrument se sastoji i od 40 tvrdnji s trostupanjskom skalom Likertova tipa intenziteta učestalosti (nikad, katkad i vrlo često).

Hipoteze istraživanja

U istraživanju se pošlo od opće pretpostavke da odgojitelji i roditelji djece predškolskog uzrasta značajno doprinose razvoju njihovih socijalnih vještina. Pošlo se i od posebnih pretpostavki da će istraživanjem biti utvrđeno da ne postoje statistički značajne razlike u procjenama odgojitelja i roditelja djece predškolskog uzrasta o utjecaju kooperativnosti, samokontrole i asertivnosti i eksternaliziranih i internaliziranih problema djece predškolske dobi na razvoj njihovih socijalnih vještina.

Varijable istraživanja

Nezavisnu varijablu predstavljaju odgojitelji i roditelji djece predškolskog uzrasta. Zavisnim varijablama ispitivane su procjene odgojitelja i roditelja djece predškolskog uzrasta o njihovim socijalnim vještinama (kooperativnosti (KO), samokontrole (SM) i asertivnosti (AS)) i eksternaliziranih (EP) i internaliziranih problema (IP) djece predškolske dobi na razvoj njihovih socijalnih vještina. Zavisne su varijable u Skaleru – POR-SVDPD postavljene kao stavke (manifestne varijable).

Stavke skalera su:

- a1 KO – Samostalno obavlja sve svoje povjerene zadatke i poslove.
- a2 AS – Primjećujem da ne reagira burno ako se suoči s nekom nepravdom.
- a3 AS – Vrlo se lako sprijatelji s drugom djecom.
- a4 SK – Rijetko pokazuje ljutnju u kontaktu s drugim ljudima.
- a5 AS – Događa se da hvali drugu djecu.
- a6 KO – Strogo slijedi sve moje upute.
- a7 SK – Ne odgovara uvijek na zadirkivanje druge djece.
- a8 AS – Uvijek mi se obraća za pomoć ako ima problema s drugom djecom.
- a9 KO – Nisam primijetio/la da izbjegava sudjelovanje u radu grupe.
- a10 KO – Pokazuje samoinicijativu pri upoznavanju ljudi iz svoje okoline.
- a11 AS – Uvijek mi pomaže u poslu kada ga zamolim.
- a12 KO – Precizno ispunjava sve obveze prema uputama koje mu dam.
- a13 SK – Primjećujem da rado prihvaća ideje i prijedloge druge djece.
- a14 SK – Samoinicijativno ostvaruje suradnju s drugom djecom.
- a15 SK – Ne pokazuje nervozu dok čeka svoj red u grupi.
- a16 KO – Uvijek koristi svoje vrijeme u korisne svrhe.
- a17 AS – Često kaže lijepe stvari o drugoj djeci.
- a18 KO – Vrijeme predviđeno za realizaciju aktivnosti uvijek učinkovito iskorištava.
- a19 AS – Raduje se kada mu druga djeca daju komplimente.
- a20 SK – Pokazuje zavidnu kontrolu svojih emocija u nesporazumima s drugom djecom.
- a21 SK – Spremno je na dogovor u situacijama kada ima sukoba s drugom djecom.
- a22 KO – Poštuje zadane rokove rješavanja zadatka i povjerenih poslova.
- a23 SK – Uvijek poštuje pravila igre.
- a24 AS – Pokazuje spremnost pomoći drugoj djeci u rješavanju zadanih zadataka.
- a25 AS – Ne primjećujem da je ljuto kada ga se kori ili kritizira.
- a26 AS – Inicira druženje s drugom djecom i uvijek ih poziva da mu se pridruže u igri.
- a27 KO – Uvijek se pridruži igri druge djece.
- a28 SK – Čak i u situacijama kada je pod velikim pritiskom druge djece reagira smireno.
- a29 KO – Pedantno odlaže svoje stvari i igračke na za to predviđeno mjesto.
- a30 AS – Česte su situacije u kojima inicira komunikaciju s drugom djecom.

Oblici problematičnog ponašanja:

a31 EP – Situacije u kojima se svađa s drugom djecom nisu rijetke.

a32 EP – Radi na svoju ruku i ne poštuje zadana pravila igre.

a33 EP – Problematično je i smeta drugoj djeci u radu.

a34 EP – Konfliktno je i svađa se s drugom djecom bez razloga.

a35 IP – Često se čini vrlo tužnim bez ikakvog razloga.

a36 IP – Jasno pokazuje tjeskobu koja ometa učinkovitu provedbu igre.

a37 EP – Primjećujem da ima česte napade bijesa.

a38 EP – Nemirno je i ne može dugo sjediti na jednom mjestu.

a39 IP – Imam osjećaj da se često ponaša kao da je usamljeno.

a40 IP – Primjećujem da ima osjećaj da ga nitko od djece u grupi ne voli.

Skaler – POR-SVDPD s primijenjenim redosljedom tvrdnji individualnih subtestova podijeljen je na pet subtestova: 1) Subtest kooperativnosti djece predškolske dobi s 10 tvrdnji (KO); 2) samokontrole djece predškolske dobi s devet tvrdnji (SK); 3) asertivnosti djece predškolske dobi s 11 tvrdnji (AS), 4) eksteraliziranih problema djece predškolske dobi (EP); 5) internaliziranih problema djece predškolske dobi (IP). Akronimi subtestova ispred značenja tvrdnji u korištenome kombiniranom instrumentu koji su popunjavali odgojitelji i roditelji djece predškolske dobi bili su izolirani.

TABLICA 1. Ispitivanje pouzdanosti skalera i subtestova skale

Subtest	a	N(a)
KO	0,903	10
SK	0,897	9
AS	0,898	11
EP	0,866	6
IP	0,850	4
Skaler – POR-SVDPD	0,866	40

Pouzdanost Skalera – POR-SVDPD ispitana je Kronbahovim alfa koeficijentom koji je za ukupnu skalu pokazao vrlo dobru pouzdanost ($\alpha = 0,866$). Po subtestovima, vrlo dobra pouzdanost utvrđena je kod subtestova SK ($\alpha = 0,897$); AS ($\alpha = 0,898$); EP ($\alpha = 0,866$); IP ($\alpha = 0,850$), dok je kod subtesta KO utvrđena odlična pouzdanost ($\alpha = 0,903$) (Tablica 1).

Obrada podataka

Prikupljeni su podatci obrađeni u programu IBM SPSS 24.00 deskriptivnom statistikom, Mann-Whitneyjevim U testom, izračunanim medijanima (Md) i eta kvadratom (h). Rezultati istraživanja prikazani su u tablicama. Rezultati istraživanja o procjenama odgojitelja i roditelja o utjecaju kooperativnosti, samokontroli i asertivnosti djece predškolske dobi na razvoj njihovih socijalnih vještina prikazani su prema rezultatima Mann-Whitneyjeva U testa, izračunanih medijana i eta kvadrata te rezultata procjena odgojitelja i roditelja o mogućem ometajućem utjecaju eksternaliziranih i internaliziranih problema djece predškolske dobi u razvoju njihovih socijalnih vještina.

TABLICA 2. Procjene odgojitelja i roditelja o utjecaju kooperativnosti, samokontrole i asertivnosti na razvoj njihovih socijalnih vještina

Odgojitelji/roditelji	KO	SK	AS
Mann-Whitneyjev U	16883,000	17087,500	18456,000
Md (odgojitelji)	194 (13,0000)	194 (10,0000)	194 (15,0000)
Md (roditelji)	194 (15,0000)	194 (12,0000)	194 (14,0000)
p	0,078	0,116	0,742
h	0,051	0,068	0,004

Mann-Whitneyjev U test nije otkrio statistički značajnu razliku u rezultatima dviju skupina ispitanika o utjecaju kooperativnosti, samokontrole i asertivnosti na razvoj njihovih socijalnih vještina djece predškolske dobi (Tablica 2). Prikazani rezultati istraživanja pokazuju da odgojitelji i roditelji imaju suglasne ocjene o važnosti razvoja socijalnih vještina djece predškolske dobi. Podudarnost procjena odgojitelja i roditelja, bez obzira na određene razlike u izračunanim medijanima, jest u pogledu važnosti socijalnih vještina djece predškolske dobi koje se odnose na njihovu suradnju, samokontrolu i asertivnost, ali i na eksternalizirane i internalizirane probleme koji mogu biti remetilački faktor u razvoju socijalnih vještina djece predškolske dobi. Utjecaj kooperativnosti, samokontrole, asertivnosti, eksternaliziranih i internaliziranih problema djece predškolske dobi na razvoj njihovih socijalnih vještina prema Cohenovu kriteriju, a na temelju izračunanog eta kvadrata, vrlo je mali u svim slučajevima: $h(KO) = 0,051$, $h(SK) = 0,068$, $h(AS) = 0,004$, $h(EP) = 0,084$ i $h(IP) = 0,040$ (Tablica 2). Rezultati istraživanja u kojem su utvrđene suglasne ocjene odgojitelja i roditelja

u kojima nije utvrđena statistički značajna razlika u pogledu važnosti razvoja socijalnih vještina djece predškolske dobi (suradljivost, samokontrola i asertivnost djece), kao i u pogledu mogućih utjecaja eksternaliziranih i internaliziranih problema u ponašanju djece predškolske dobi na razvoj njihovih socijalnih vještina razumljiviji je iz više razloga.

TABLICA 3. Procjene odgojitelja i roditelja o utjecaju eksternaliziranih i internaliziranih problema djece predškolske dobi na razvoj njihovih socijalnih vještina

Odgojitelji/roditelji	EP	IP
Mann-Whitneyjev U	17230,500	17360,500
Md (odgojitelji)	194 (5,0000)	194 (2,0000)
Md (roditelji)	194 (4,0000)	194 (1,0000)
p	0,146	0,166
h	0,084	0,040

Mann-Whitneyjev U test nije otkrio statistički značajnu razliku u rezultatima skupina odgojitelja i roditelja o mogućem ometajućem utjecaju eksternaliziranih i internaliziranih problema u ponašanju djece predškolske dobi na razvoj njihovih socijalnih vještina (Tablica 3). Bez obzira na to što nisu utvrđene značajne razlike u procjenama odgojitelja i roditelja djece u pogledu utjecaja eksternaliziranih i internaliziranih problema u ponašanju djece predškolske dobi na razvoj njihovih socijalnih vještina, njihov utjecaj ne treba zanemariti ni u kojem pogledu.

ZAKLJUČAK I PEDAGOŠKE IMPLIKACIJE

Na temelju rezultata provedenoga empirijskog istraživanja socijalnih vještina djece predškolske dobi sa stajališta odgojitelja i roditelja može se zaključiti da su roditelji i odgojitelji svatko iz svoje perspektive procijenili socijalne vještine djece u njihovim prirodnim sredinama u vrtiću i obiteljskom okruženju. Rezultati pokazuju da ne postoje statistički značajne razlike u odgovorima ispitanika. Ovo može uputiti na dobru suradnju i njegovanje dobrog partnerskog odnosa između roditelja i odgojitelja zasnovanog na iskrenosti i povjerenju (Daniels & Stafford, 2001). Zalaganjem roditelja u obiteljskim uvjetima i odgojitelja u vrtiću uz dosljednost dogovorenih pravila kod djece se razvijaju bazične socijalne vještine na osnovi kojih se poslije nadograđuju u adolescenciji

i odrasloj dobi u zavisnosti od konteksta u kojem se osoba nalazi od njezinih kognitivnih kapaciteta, moralnog odgoja i drugih faktora. Dakle, utjecaj obitelji kao prirodne sredine djeteta jedan je od najvažnijih faktora razvijanja i socijalnih vještina i socijalnih kompetencija. Možemo zaključiti da su ispitanici ovog uzorka u najvećem postotku razvili svoje socijalne vještine u skladu sa starosnom dobi.

U ovome provedenom istraživanju dobiveni su rezultati koji su uglavnom suprotni rezultatima istraživanja koji su kritički analizirani i prikazani u ovom radu. U njima je općenito utvrđeno da određene demografske karakteristike odgojitelja i roditelja povezane s njihovim spolom, razinom obrazovanja i drugim karakteristikama značajno utječu na njihove procjene o razvoju socijalnih vještina djece predškolske dobi. To se posebno odnosi na skupinu roditelja koja je znatno heterogenija od skupine odgojitelja. Stoga rezultate ovoga provedenog istraživanja treba tumačiti s aspekta uzorka istraživanja. Na temelju činjenice da je riječ o djeci predškolske dobi čiji su odgojitelji i roditelji uključeni u ovo istraživanje, a koja već imaju razvijene osnovne socijalne vještine, razumljive su utvrđene ocjene odgojitelja i roditelja ove djece.

Na osnovi rezultata istraživanja, od važnosti je da se daju pedagoške implikacije koje su istovremeno preporuke za efikasnije djelovanje odgojitelja i roditelja djece predškolskog uzrasta u razvoju njihovih socijalnih vještina i preporuke za neka buduća istraživanja ovog problema i tangentnih istraživanja. Polazeći od činjenice da se koncepcija predškolskog odgoja i obrazovanja u dječjem vrtiću temelji na ishodima odgoja i obrazovanja koji se odnose na dobrobiti za djecu predškolske dobi koje ona ostvaruju kroz odnose i djelovanja u dječjem vrtiću, obitelji i društvenoj zajednici, upućuje na potrebe i važnost da odgojitelji i roditelji potiču i neprestano doprinose razvoju jedne od najvažnijih kompetencija djece predškolske dobi. To je razvojna vještina djece predškolske dobi za uspostavljanje odnosa s roditeljima i drugim članovima obitelji, vršnjacima, odgojiteljima i drugim zaposlenicima u dječjim vrtićima te članovima društvene zajednice. Kako je u ovom istraživanju više puta istaknuto da je igra djece predškolske dobi njihova najprirodnija značajka za razvoj, odgoj i učenje, sve ostale aktivnosti u dječjem vrtiću, obitelji i društvenoj zajednici treba usmjeriti u tom smjeru s ciljem razvoja socijalnih vještina djece predškolske dobi. Osim igre, potrebno je poticati i sve druge aktivnosti ovisno o svakoj konkretnoj odgojno-obrazovnoj situaciji, sve u cilju razvoja socijalnih vještina djece predškolske dobi. Da bi odgojitelji i roditelji

djece u tome bili i uspješni, nužno je da se odgojitelji stalno usavršavaju i da pridonese da roditelji djece predškolske dobi stalno osnažuju svoje pedagoške kompetencije za efektivnije djelovanje na razvoj socijalnih vještina i socijalnih kompetencija djece predškolske dobi. Svemu tome trebala bi pridonijeti buduća eksperimentalna istraživanja različitih aspekata razvoja socijalnih kompetencija djece predškolske dobi.

LITERATURA

- ALFIREV, M., BRATKOVIĆ, D. i NIKOLIĆ, B. (2002). Učinci programa razvijanja vještina samozastupanja na socijalnu kompetenciju osoba s umjerenom i težom mentalnom retardacijom. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38 (1), 41–56.
- BECERRA-LUBIES, R. & MOYA, M. (2023). Participation of Mapuche Organizations in Intercultural Education for Children: Limitations and Possibilities in Chile. *Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, 17 (2), 117–131.
- BILIĆ, V., SURTEES-BILIC, A. & LAPAT, G. (2022). The Role of Self-Assessed Teacher's Efficacy in Assessing the Severity of Violence, Predicting Interventions, and Choosing Strategies in Cases of Peer Violence. *Pedagogika*, 147 (3), 5–25.
- BILIĆ PRČIĆ, A., RUNJIĆ, T. i ŽOLGAR JERKOVIĆ, I. (2015). Razlike u socijalnim vještinama između učenika i učenica oštećena vida prema procjeni njihovih roditelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 51 (2), 77–86.
- BORAS, V. (2021). Prilagodbe lektirnih sadržaja učenicima s teškoćama u osnovnoj školi. *Magistra Iadertina*, 16 (2), 41–54.
- BROJČIN, B., BANKOVIĆ, S. i JAPUNĐA MILISAVLJEVIĆ, M. (2011). Socijalne veštine dece i mladih s intelektualnom ometenošću. *Nastava i vaspitanje*, 60 (3), 419–429.
- DANIELS, E. R. & STAFFORD, K. (2001). *Integracija dece sa posebnim potrebama*. Beograd: Centar za interaktivnu pedagogiju.
- DIRKS, M. A., TREAT, T. A. & WEERSING, V. R. (2007). The situation specificity of youth responses to peer provocation. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 36 (4), 621–628.
- DRANDIĆ, D. i KATIĆ, A. (2023). Stavovi odgojitelja o provođenju kreativno-stvaralačkih aktivnosti u dječjem vrtiću s djecom s teškoćama u razvoju. *Magistra Iadertina*, 18 (1), 115–131.
- ĐURANOVIĆ, M., KLASNIĆ, I. & LAPAT, G. (2013). Pedagoške kompetencije učitelja u primarnom obrazovanju. *Život i škola*, 59 (29), 34–44.
- ERDAS-KARTAL, E. & ADA, E. (2022). Causes, Consequences and Solutions to Environmental Problems from the Eyes of Preschool Children. *Journal of Education in Science, Environment and Health*, 8 (2), 114–128.
- GALIĆ LUKŠIĆ, S., LAPAT, G. & LUČAN, J. (2020). Higijenske navike i životni uvjeti romske populacije u Sisačko-moslavačkoj županiji. *Croatian Nursing Journal*, 4 (2), 165–181.

- GANDOLFI, E., USAI, M., TRAVERSO, L. & VITERBORI, P. (2023). Inhibitory Control and Verb Inflection in Italian Preschool Children. *Journal of Child Language*, 50 (4), 1005–1021.
- GRESHAM, F. M. & ELLIOTT, S. N. (1990). *Social skills rating system manual*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- HALMATOV, M. (2018). Conflicts and Conflict Situation Settlement of Children of 5-6 Years Attending Pre-School Educational Institution. *Universal Journal of Educational Research*, 6 (11), 2634–2640.
- HEIKKILÄ, M. & LILLVIST, A. (2023). Multilingual Educational Teaching Strategy in a Multi-Ethnic Preschool. *Intercultural Education*, 34 (5), 516–531.
- HU, B., REN, L., WU, Z., CHEN, J. & HE, J. (2022). Relationships between the Teacher-Child Conflict and Children's Problem Behaviors in the Cultural Context of Chinese Preschools. *School Psychology Review*, 51 (5), 538–554.
- JEREMIĆ, B., MILENOVIĆ H. Ž. i MARKOV, Z. (2023). Partnerstvo odgojitelja i roditelja djece s teškoćama u razvoju. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 30 (1), 61–87
- JEREMIC, B. & MILENOVIC, Z. (2021). Educators' perceptions regarding the inclusion of experts of various profiles into the team for inclusive education. *Baština*, 31 (55), 457–467.
- JEREMIC, B., MILENOVIC, Z., PETROVIC, J. & MARKOV, Z. (2022). Partnership of Parents of Children who Need Additional Support in Learning and Preschool Teachers in Preschool Institutions from the Perspective of the Integrated Approach to Learning. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 10 (1), 29–34.
- KILINÇ, H. & ANDAS, T. (2022). Values Education and Evaluation of Activities in Preschool Education Program in Turkey. *Open Journal for Educational Research*, 6 (2), 117–128.
- KOJIĆ, M., KOJIĆ GRANDIĆ, S. & MARKOV, Z. (2018). The strategies of kindergarten teachers for the inclusion of children from destitute families into aimed activities. *Metodički obzori*, 13 (25), 5–26
- KOJIĆ, M., MARKOV, Z. i KOJIĆ GRANDIĆ, S. (2019). Priprema dece sa teškoćama u razvoju za polazak u školu iz ugla vaspitača. *Sinteze – časopis za pedagoške nauke, književnost i kulturu*, 8 (16), 13–36.
- KONG, K. & YONG, E. (2023). Effect of Problem Behaviors on Early Literacy Skills: A Malaysian Experience. *Early Childhood Education Journal*, 51 (4), 685–692.

- KOTLAR, M. (2022). Alternativna i augmentativna komunikacija u kontekstu učenja stranog jezika kod djece predškolske dobi. *Magistra Iadertina*, 17 (1), 89–106.
- LAPAT, G. (2009). *Oblici pripremanja romske djece za uključivanje u primarno obrazovanje*. U: D. Bouillet i M. Matijević (ur). *Kurikulumi ranog odgoja i obveznog obrazovanja* (str. 541–548). Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- MARKOV, Z. (2010). Modeli podrške osobama sa posebnim potrebama. *Inovacije u nastavi – časopis za savremenu nastavu*, 23 (4), 32–42.
- MARKOV, Z. M. (2018). Asertivnost – stil dobre komunikacije, veština efikasnog zauzimanja za sebe i razvijanja kvalitetnih odnosa sa drugim ljudima. *Opšta medicina*, 24 (1-2), 51–60.
- MARTINIĆ, P. i BRAJŠA ŽGANEC, A. (2020). Uloga roditeljskog ponašanja i samopoštovanja oca i majke u samopoštovanju i samokontroli dječaka i djevojčica. *Ljetopis socijalnog rada*, 27 (3), 481–503.
- MELLO, C., RIVARD, M., MORIN, D., PATEL, S. & MORIN, M. (2022). Symptom Severity, Internalized and Externalized Behavioral and Emotional Problems: Links with Parenting Stress in Mothers of Children Recently Diagnosed with Autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 52 (6), 2400–2413.
- MILENOVIĆ, Ž. (2013). *Nastavnik u inkluzivnoj nastavi*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
- MILKOVA, E. & PEKARKOVA, S. (2023). Spatial Skills Malleability of Pre-School Children. *Interactive Learning Environments*, 31 (5), 3244–3256.
- NEMATI, P., KÜHNHAUSEN, J., MEHRI, A., SCHMID, J., MOHAMMADI, Z., NUERK, H. & GAWRILOW, C. (2023). Delay of Gratification in Iranian and German Preschool Children. *Child & Youth Care Forum*, 52 (4), 855–874.
- RUNJIĆ, T., BILIĆ PRČIĆ, A. i ALIMOVIĆ, S. (2015). Povezanost socijalnih vještina i problema u ponašanju kod djece oštećenog vida. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 51 (2), 64–76.
- SENOI, F. & METIN, E. (2021). Social Information Processing in Preschool Children: Relations to Social Interaction. *Participatory Educational Research*, 8 (4), 124–138.
- SMIDT, W. & EMBACHER, E. (2023). Examining the Factorial Validity of the Individualized Classroom Assessment Scoring System in Preschools in Austria. *International Journal of Early Years Education*, 31 (3), 675–687.
- TIRYAKI, A., FINDIK, E., ÇETIN SULTANOGLU, S., BEKER, E., BIÇAKÇI, M., ARAL, N. & ÖZDOĞAN Ö. (2021). A Study on the Effect of Montessori Education on Self-

- Regulation Skills in Preschoolers. *Early Child Development and Care*, 191 (7), 1219–1229.
- TRBOJEVIĆ, A., JEREMIĆ, B., MILENOVIĆ, H. Ž. & LAZIĆ, B. (2023). Representation of Roma Content in Curricula and Textbooks at the Initial Education Level in Serbia. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 11 (1), 115–127.
- TUTKUN, C. & TEZEL-SAHIN, F. (2022). The Relationship between Turkish Preschool Children's Delay of Gratification and Self-Regulation Skills. *African Educational Research Journal*, 10 (2), 170–177.
- VASILJEVIĆ PRODANOVIĆ, D., KRNETA, Ž. & MARKOV, Z. (2023). Cooperation between Preschool Teachers and Parents from the Perspective of the Developmental Status of the Child. *International Journal of Disability, Development and Education*, 70 (5), 688–704.
- VIŠNJIĆ JEVTIĆ, A., LAPAT, G. & GALINEC, M. (2018). The role of early childhood education in developing social competence of Roma children. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20 (Sp. Ed. 3), 77–91.
- VUČINIĆ, V. J., GLIGOROVIĆ, M. G. & ANĐELKOVIĆ, M. M. (2020). Socijalne vještine kod odraslih osoba s oštećenjem vida. *Sociološki pregled*, 54 (2), 195–215.
- YAZICI ARICI, E. & KESKIN, H. (2023). Examination of Creativity Levels of Preschool Children. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 18 (1), 237–250.
- ZHU, Z. et. al. (2022). Do It Yourself: The Role of Early Self-Care Ability in Social Skills in Japanese Preschool Settings. *School Psychology International*, 43 (1), 71–87.
- ŽIŽAK, A. (2003). Konceptualni aspekti učenja socijalnih vještina. *Kriminologija & socijalna integracija*, 11 (2), 107–115.

EDUCATORS' AND PARENTS' ESTIMATES OF PRESCHOOL CHILDREN'S SOCIAL SKILLS

ABSTRACT

The paper presents the results of the research on the assessment of social skills in preschool children provided by educators and parents. Starting from the fact that social skills represent special abilities for performing specific social tasks, it seemed interesting to investigate the significance of the development of social skills in preschool children, which the research presents from the perspective of educators and parents. In order to determine this, in the second half of the work year 2022/2023, the research was conducted on a unique sample of educators and parents (N = 388) from the area of the City of Belgrade and the Autonomous Province of Vojvodina (Republic of Serbia). The research results collected by Scaler – EEP-SSCPA ($\alpha = .866$) and processed by the Mann-Whitney U test, Medians and calculated eta-square showed that educators and parents of preschool children mostly have unanimous assessments about the need and importance of developing preschool children's social skills, primarily their cooperation, self-control and assertiveness. No significant difference was found in the educators' and parents' assessments of the disruptive influence that externalized and internalized problems in the behaviour of preschool children can potentially have on the development of their social skills. Based on the results of the research, the paper points out the need to implement educational work in kindergartens by means of innovative educational systems that include play and other activities of children derived from project-based learning, which allows them to be more involved in their development, education and learning, while relationships and actions in different life and practical circumstances in the kindergarten, family and social environment enable them to obtain benefits for themselves and develop their own social skills.

KEYWORDS:

educators' and parents' estimates, assertiveness, cooperativeness, externalized problems, internalized problems, self-control